

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Translatio Metrica S. Fidis Virg. Et Mart. Ad Monasterium Conchacense,
Auctore anonymo a. Ex veteribus Mss.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A ministri ferreis bacillis ardentibus prunas subjiciunt * adipe flammis injecto, ad latera torrida incendia subvolare cogunt.

at sua constantia multos ad Christum convertit,

p
q

5 Quod videntes, qui aderant, una voce clamaverunt, dicentes: O impietas, et injusta judicia! Innocens et Dei cultris et primæ dignitatis honore præfulgens, cur absque ullo facinore gravissimis suppliciis mancipatur p? Multi enim sunt, quorum ignoramus nomina q, qui ea die videntes sanctæ Fidis constantiam a sacrilego dæmoniorum jugo pia colla solventes, crediderunt in Dominum Jesum Christum et gloriosam sunt coronam martyrii consecuti, quos omnes ad jugulum mortis una conspiratione consentos mox ut vidit sævus ille carnifex, blandimentis demulcere minisque terrere eos cœpit: sed nec sic ullo modo flectere potuit, sicque in ira commotus, quia se adversus eos nullatenus prævalere sensit, ad ultimum data sententia, omnes simul cum beata virgine et gloriosa martyre Fide duci ad delubra præcepit, ubi aut diis immolare, aut, capitibus amputatis, omnibus certum fieret vitam finire illorum.

B quibuscumque tandem capite truncatur die vi Octobris.

r

6 Ducti sunt ergo Christi Milites una cum beata Fide ad prædictum locum; ubi, cum nulla vi potuerunt compelli ad sacrificandum, capitibus cæsis, unius diei hora cum triumpho martyrii ad coronam gloriæ feliciter simul pervenire meruerunt. De quorum passione secunda Nonas Octobris r nos gaudere et illustrare voluit, qui gloriatur in Sanctis Dominus noster Jesus Christus, cui est honor et gloria cum Patre et Spiritu Sancto, Deus per omnia sæcula sæculorum.

ANNOTATA.

a De fide et antiquitate horum Actorum vide disputata in Commentario, toto § 1; quale autem hæc inter et Suriana Labbeanae ac metrica martyrii Acta, quæ non edimus, discrimen sit, notatum habes ibidem num. 3.

b Vox hæc igitur cum Prologo quodam, qui in apographo nostro inque Conchensis aliisque nonnullis codicibus Mss. desideratur, connexionem habet. Hunc porro Prologum ab eo, quem Vallicellensis codex Ms. et apographa Sanmaximinianum Trevirense, Rubæ vallis et Ultrajectinum sancti Salvatoris exhibent, diversum fuisse, ex eo liquet, quod in his de S. Caprasio æque ac de S. Fide mentio fiat, in eo autem, qui Actis nostris præfixus fuit, haberi talis mentio nequirit, cum in ipsis Actis de S. Caprasio nullus sermo fiat.

c De patria S. Fidis consule Comment. num. 17.

d De hac urbe ita scribit Dionysius Sammarthanus tom. II Galliæ Christianæ auctæ col. 891 et 892: Aginnum seu Agennum caput Nitiobrigum est, et Aquitaniæ II secunda post metropolim Burdigalensem civitas recensetur in veteri Galliarum Notitia. Porro Nitiobriges populi Tolosatibus, Petrocoriis et Cadurcis contemini sunt, de quibus meminere Cæsar lib. vii, cap. 75, Strabo lib. vii, Plinius lib. iv, cap. 19, Sidonius lib. viii, Epist. xi ad Lupum, Ptolemæus lib. ii, cap. 7 et Ausonius, Hieronymus, Gregorius Turonensis, Fredegarius et alii. Inter claras Aquitaniæ urbes merito laudatur, maxime quod sit sita in regione pulchra, amœna, pingui ac fertili, cujus terra, ut in Descriptione Franciæ per flumina tradit Papyrius Massonus, felicibus glebis locupletatur, et quod tribus amnibus, Olto, Duranio et Garumna irrigatur. Plura

qui de hac urbe nosse velit, adeat Sammarthanium loco cit., Hadrianum Valesium in Notitia Galliarum pag. 376, et Baudrandum in Lexico Geographico.

e De juniore Martyris nostræ ætate agitur etiam in Libro i Miraculorum ejus, infra edendo, capp. 1 et 2, quæ proin adisis.

f De Daciano præside, deque martyrii S. Fidis epocha vide disputata in Commentario numm. 11 et 21, et ex his corrige errorem auctoris Historiæ Alsatiæ, anno 1727 editæ, qui sub Decio S. Fidem passam scribit lib. xvi, pag. 181.

g Promissa quandoque a Romanis præsidibus bona, honores dignitatesque fuisse Christianis, qui Jesu Christo nuntium remitterent, ostendimus in Commentario num. 12 sub finem.

h Cum nempe ministrorum manus evadendi nulla spes tenellæ Virgini esset, forti animo ultro se eis capiendam obtulit. Hinc mihi non undequaque placent Julii Cæsaris Scaligeri de S. Fide versiculi, quibus facile potuisse Virginem ministrorum manus evadere asserit, ita eam loquentem inducens:

Si nolim, frustra quæretis: tuta latebo.

Terrarum Domino quæ loca terra neget? E

Sed volo: quin cupio, frustra ergo quæritis inter

Tesqua, et inhumanis per loca senta rubis, Quæ vobis metus, at nobis victoria mors est: Quæque tibi pretium est, est mihi pœna fuga.

i Vide, quæ hoc tomo de signo sanctæ Crucis diximus in Annotatis ad Acta S. Charitiæ virginis et martyris pag 27 lit. e.

k De hoc falso gentilium numine varia in Lexico Antiq. Rom. tradit Pitiscus.

l Verba sunt Psalmi 95, v. 5.

m Quorum nempe in tormentis constantiam, vel ex parentibus, vel ex iis, a quibus Christianam fidem edocta erat, una intellexerat.

n Vide Gallonium tract. de Instrumentis Martyrum eorumque cruciatibus pag. 94 lit. c.

o Species vinculi pro genere hic adhibetur. Lora enim proprie non ferrea, sed confecta ex corio vincula sunt.

p Vide, quæ in hanc rem disputata a nobis sunt in Commentario num. 8 et seqq. Ceterum his suppliciis illæsam fuisse S. Fidem, quod tamen in Lectionibus propriis Meldensibus traditur, Acta nostra omnino non indicant.

q De anonymis sanctæ Fidis Sociis martyribus adisis, quæ diximus in Comm. numm. 5 et 21.

r Consule, quæ de martyrii die in Commentario num. 25 disseruimus.

TRANSLATIO METRICA

S. FIDIS VIRG. ET MART.

AD MONASTERIUM CONCHACENSE,

Auctore anonymo a.

Ex veteribus Mss.

Post revelatum corporis
Thesaurum Fidis martyris b,
Virgo sacra prodigiis

AUCTORE
ANONYMO

Ad inventas
S. Fidis reliquias, b

Cœpit

AUCTORE ANONYMO.	Cœpit clarere plurimis.	Vivebat solitarius.	D
	Sub ejus quidem nomine	5 Hujus precatu Carolus	ejusdemque
	Ecclesiam mirifice	Magnus rex est submonitus,	restauratio
	Dulcius erexerat,	Ut Conchas monasterium	per Ludovi-
	Qui præsul urbis aderat <i>c.</i>	Repararet potissimum.	cum Pium.
	Iste diu absconditas	Cujus rex favens precibus,	
	Invenerat reliquias	Præcepit diligentius	
	Fidis, præclaræ martyris <i>d.</i>	Natum suum summopere	
	Una cum suis sociis.	Hoc Ludovicum facere.	
	2 Quas intra urbis mœnia	Tunc Ludovicus maxime	
	In majori ecclesia,	Cœpit curam impendere	
	Quæ capitalis erat,	Ad restauranda omnia,	
	Decenter composuerat.	Quæ ibi erant perdita.	
	Solius autem Virginis	Sic regum juvenibus	
	Corpus seorsum condidit	Jam reparatum funditus,	
	In quodam ædificio,	Id cœpit monasterium	
	Constructo in suburbio <i>e.</i>	Haberî præclarissimum <i>g.</i>	
	Illo in loco Dominus	6 Istius loci incolæ,	
	Tribuebat petentibus,	Ut dictum est sæpissime.	
	Quæ erant necessaria,	Admirabantur talia	
	Per ejus patrocinia.	Sanctæ Fidis magnalia.	
	Ægris namque remedium,	Cœperunt ergo dicere,	
	Mutis linguæ officium,	Sese beatos affore,	
	Cæcis præstabat lumina,	Si hujus almæ Martyris	
	Functis vitæ spiramina.	Ditarentur reliquiis.	
	Infirmi, prout cuique	Omnes ergo egregio	
	Opus erat juvamine,	Succensi desiderio,	
	Convalescebant protinus	Artificantur provide <i>r.</i>	
	Sanctæ Fidis virtutibus <i>f.</i>	Quod mens tractabat cupide.	
	Nullus orans corde tenus	Inter quos quidam aderat,	
	Revertebatur vacuus,	Qui Ariviscus <i>s</i> fuerat	
	Sed impetrabat facile,	Vocatus, honestissime	
	Quod erat illi utile.	Res cunctas cautus agere;	
	3 Ex tota Aquitania <i>g</i>	Is rerum secularium	
	Ad tanta mirabilia,	Procurare officium	
	Quæ fiebant quotidie,	Sciebat solertissime	
	Plebs cœperat confluere.	Absque reatu Regulæ.	
	Tantus fragor de Virginis	Cumque, peracto subito	
	Intonabat miraculis	Conchacenses colloquio,	
	Per partes quoque Galliæ	Exploratorem propere	
	Et per oras Hispaniæ <i>h.</i>	Statuerent huc mittere,	
	Urbs ipsa Agennensium <i>i</i>	Agennum ut accederet.	
	Condecorata plurimum,	Et, si qua sors permitteret,	
	Inter urbes finitimas	Quibuscumque ingenis	
	Caput suum extulerat <i>k.</i>	Transferret glebam Virginis.	
	Nam exaltata splendide	7 Tali fretus consilio,	
	Horum signorum munere,	Cum quodam pergens socio,	
	Per multa terræ spatia	Viam constanter partium	
	Fulgebat celeberrima.	Tenebant Agennensium:	
	Sed quantum crevit altior,	Spemque habens haud dubiam,	
	Dejecit vultum mœstior,	Pervenit ad ecclesiam,	
	Remansit atque vidua	Ubi Fidis sanctissimum	
	Tanta orbata gloria <i>l.</i>	Corpus erat repositum.	
	4 Nam Conchacenses monachi,	Tunc stationem equidem	
	In somnis sæpe moniti <i>m.</i>	Finxit ibi diutinam,	
	De transferenda Virgine	Se gerens honestissime	
	Loquebantur creberrime.	Totius vitæ ordine.	
	Est istud monasterium	Quid verbis opus amplius?	
	Inter prærupta montium	Cunctis factus notissimus	
	Consistens in suspensio,	Fuit in brevi tempore	
	Quod respicit Septentrio <i>n.</i>	Et patria et nomine.	
	Sed quando huc pervenimus,	Intentus sanctimoniam,	
	Placet nobis expressius	Receptus libentissime	
	A primo quidem tempore	Est fratrum in consortio	
	Locum situm exponere.	Parvo dierum spatio.	
	Istic quædam ecclesia	Sub diligenti specie	
	Primum fundata fuerat,	Religionis splendide	
	Quam devastavit funditus	Severum gestans animum,	
	Saracenorum impetus <i>o.</i>	Jussis parebat omnium.	
	Sed, evoluta tempore,	8 Et dum, quæ illi omnia	
	Illic vir, Dado nomine <i>p.</i>	Erant injuncta, munia	
	Præclarus ipse moribus,	Fideliter excoluit,	
			qui ibi custos ecclesiæ con- stitutus,
			Fidem

A Fidem sibi adhibuit.
 Inde post pauco tempore
 Cunctorum est ecclesie
 Rerum ei custodia,
 Tamquam fidelis, credita.
 Placebat simul omnibus,
 Ibidem habitantibus,
 Hujusmodi officium
 Illi esse impositum.
 Sed Ariviscus providus,
 Desidia non deditus,
 Explorabat et temporum
 Vices, et rei aditum.
 Nec ob quam causam venerat,
 Oblivioni dederat,
 Manens licet cum fratribus
 Decem annorum cursibus.
 Sed tanta expectatio,
 Nullo confusa tædio,
 Ad tempus sibi licitum
 Talem invenit exitum.

9 Dum die Theophaniæ t,
 Missæ peracto ordine,
 Divinum post Officium
 Venitur ad convivium.
 Tunc Ariviscus deerat,
 Cunctos namque rogaverat,
 Curaret hora prandii
 Res sui monasterii.
 Cum pranderent alacriter,
 Custos ipse suaviter
 Ad tumbam sanctæ Martyris
 Suspensis it vestigiis.
 Et quia oportorium
 Erat signatum nimium,
 Sigillis strictum ferreis,
 Sursum nequivit erigi.
 Quare, si fas est dicere,
 Omni studens versutiæ,
 Tumbæ pedes marmoreæ
 Ausus fuit collidere.
 Patefacto foramine,
 Collectum corpus prope,
 Inde totum extrahitur,
 Et in pera reconditur,
 Confecto hoc negotio,
 Facto noctis silentio,
 Ariviscus suburbium
 Reliquit Agennensium v.

C 40 Transactis vero tenebris,
 Cunctis a somno excitis,
 Cum crastina lux splenduit,
 Custos nusquam comparuit.
 Huc atque illic cursitant,
 Sese illusos cogitant,
 Inquiruntque per omnia,
 Qui * absit de ecclesia.
 Ad sepulcrum marmoreum
 Stupentes jam perveniunt,
 Quod vident Fidis martyris
 Vacuatam reliquias.
 Quod postquam qui acciderit *,
 Satis compertum sonuit,
 Nullum solamen miseris,
 Modus nec erat lacrymis.
 Nec minor fit commotio,
 Mixto clamore vario,
 Quam si a sævis hostibus
 Urbs periisset funditus.

41 Capto tandem consilio,
 Clerus cum omni populo
 Octobris Tomus III.

tandem fur-
 tim auferre
 corpus S. Fi-
 dis,

t

B

u
 et cum eo fu-
 gam arripit,
 jacturam mi-
 sere deslenti-
 bus Aginnen-
 sibus,

* al. Quid

* al. Post-
 quam vero
 quid accidit,

Constituerunt * insequi
 Terga prædonis rapidi.
 Persequutores siquidem,
 Conchas quæ ducit semitam,
 Putantes sequi, per viam
 Pervenerunt Wasconiam x.
 Sed cognoscentes primitus *,
 Se deviasse longius,
 Domum reverti properant,
 Seque errasse nunciant.

42 Recentiores denique
 Recto missi sunt tramite,
 Cum equis velocissimis,
 Nullis frustrati devii.
 Ab his ejusdam itaque
 Orto diei jubare,
 Usque ad locum curritur,
 Qui nunc Albenca y dicitur.
 Ibi sub quadam arbore,
 Quem quærebant, quiescere
 Vident defessum penitus,
 Sed non est illis cognitus.
 Nec, quem per annos noverant,
 Recognovisse poterant
 Veri vultus notamine
 Neque similitudine.
 Tantum illum interrogant,
 An pertransisse quempiam
 Vidisset tali specie,
 Qualem se dicunt quærere.
 Ille respondit equidem,
 Prorsus vidisse neminem
 Transisse illo tramite,
 Postquam sedit sub arbore.

43 Relicto eo, milites,
 Nullius voti compotes,
 Ad urbem Conchacensium z
 Nil respirantes transeunt.
 Sed postquam desiderii
 In Urbe illa proprii
 Signa nulla percipiunt,
 Agennum iterum redeunt.
 Pro certo Agennensibus,
 Omnino desperantibus,
 Decreverunt obtegere
 Hunc casum contumeliæ.
 Sed illis contristantibus
 Ariviscus promptissimus,
 Evadens manus hostium,
 Lætus venit Figiacum aa,
 Quem locum procul dubio
 Concharum sub dominio
 Pipinus rex qui fuerat,
 Olim construi jusserat bb.

44 Illo in loco tunc erat.
 Quidam, qui cæcus manserat,
 Qui tunc receipt lumina
 Per sanctæ Fidis merita.
 Hic diu expectaverat,
 Quod in somnis didicerat,
 Se in translato Virginis
 Laturum dona luminis.
 Ergo dum vector corporis
 Transiret Fidis martyris,
 Exhortatus divinitus,
 Forte advenit obvius.
 Procedens peram tetigit,
 Tangensque visum recipit,
 Videns laudare incipit,
 Fama passim personuit.
 Fidis mater * quamplurima

37

Tunc

AUCTORE
 ANONYMO.
 quorum aliqui
 fugientem
 insequuntur,
 sed via con-
 traria,
 * al. Propo-
 suerunt
 x
 * al. protinus

et tandem alii
 recta insecuti,
 at præsentem
 non agnoscentes,

y

E

Aginnum, re
 infecta, rever-
 tuntur.
 z

F

aa

bb

Cæcus, divini-
 tus præmoni-
 tus, visu do-
 natur.

* an martyr?

AUCTORE
ANONYMO.

Conchas defur-
runtur reli-
quias 16 Ja-
nuarii, re-
gnante quo-
dam Carolo
Minore.

cc

dd

ee

* 1. Kalendas
Februarias
ff

B

Tunc fecit mirabilia,
Quæ modo prætermisimus,
Ad alia nunc tendimus.
15 Nil Ariviscus remorans
Cœptum iter accelerans
Prope sua confinia ce
Jam defixit vestigia.
Cui turba Conchacensium,
Dei laudes sonantium,
Pro tanta illi gloria
Gaudens processit obvia.
Acceptisque reliquiis,
Divinis cum obsequiis,
Ut dignum erat facere,
Curarunt has reponere dd.
Tunc in Francorum partibus
Regnabat Minor Carolus,
Quem post Franci de solio
Deposuerunt regio ee.
Facta est hæc translatio
Beatæ Fidis martyris
In die nonodecimo
Kalendis Februariis * ff
Hinc apud Conchas agitur
Hic dies celeberrimus,
In quo Christo sit gloria
Per infinita sæcula.

ANNOTATA.

a Cum auctor anonymus, qui rhythmicos hosce versus de translatione corporis S. Fidis conscripsit, altero, de quo num. 54 et 35 in Commentario disseruimus, antiquior nobis videatur, lucubrationem ejus hic ante alterius Opus edendam censuimus. Porro hujusmodi versus jam tum a sæculo ix compositos curiosus lector videre potest apud Muratorium tom. III Antiquitatum col. 693 et seq., ac tom. VII Scriptorum Rerum Gallicarum pag. 306.

b De epocha inventi translaticque a S. Dulcidio corporis S. Fidis, deque hanc consecutus miraculis consule Commentarium nostrum num. 27 et quinque sequentibus.

c S. Dulcidius, Aginensis episcopus, probabilitus sedit ineunte sæculo v, uti in Commentario num. 27 et seqq. docuimus; colitur autem die 16 Octobris. Vide, quæ de eo ad hunc diem 6 dicta sunt in Prætermisissis.

d Consonant hæc anonymi, S. Dulcidio, uti a num. 26 ostendimus, coævi, disertis verbis, quæ habes in Commentario num. 32.

e Tam S. Fidis, quam Sociorum martyrum reliquæ in majori Aginensi ecclesia in lucem elatae decenterque a S. Dulcidio compositæ fuerunt; verum, uti et mox subdit auctor rhythmicus, non in eadem ecclesia, sed in suburbana, de qua in Commentario num. 33 et seq. egimus, sanctæ Martyris nostræ corpus honorifico mausoleo conditum ab eo fuit.

f Ita etiam testatur auctor, S. Dulcidio synchronus, cujus narrationem dedimus in Commentario num. 32, scribens, SS. Fidis Sociorumque ejus meritis ad salutem omnium innumera cælitus patrari miracula.

g Aquitaniam sæpe a Gallia disertis verbis distinctam reperias apud priscos auctores, inquit Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum, quod et ex anonymo nostro patet, qui eam a Gallia partibus mox distinguit. Multa erudite de Aquitania disserit laudatus Valesius, ex quo hæc saltem describere visum est. Et primo qui-

dem, inquit pag. 33, una et simplex fuit Aquitania inter Pyrenæum et Garunnam ac Oceanum, qualis a Julio Cesare describitur: deinde etiam diu post prolato ab Augusto ejus terminos usque ad Ligerim, una esse perseveravit provincia Aquitania... Postea Constantini Maximi ordinatione, ut puto, ex una provincia duæ factæ, AQUITANIA altera, altera a Novem populis NOVEMPOPULANA dicta... Demum, remanentibus Novempopulis, Aquitania bifariam divisa est in Aquitanicam primam et Aquitanicam secundam: provincie Aquitanicæ primæ metropolis facta Biturigæ, secundæ Burdigala. Unde Rufus Festus in Breviario Rerum gestarum populi Romani et veteres Notitiæ provinciarum Galliæ tres provincias Aquitanias attribuant, AQUITANIAM PRIMAM, AQUITANIAM SECUNDAM et NOVEMPOPULANAM: quas tres provincias ab Augusto constitutas esse, falso Josephus Scaliger affirmat.

h Notissimæ sunt hæc Europæ regiones.

i Ab hoc versu incipit rhythmicæ hujus lucubrationis caput secundum, et tota hæc dividitur in capita quinque.

k Vide, quæ de Aginensi urbe diximus in Annotatis ad Acta martyrii S. Fidis tit. d.

l In hanc rem lubet transcribere, quæ Dionysius Sammarthanus tom. II Galliæ Christianæ auctæ col. 896 Bernardi, Andegavensis scholæ magistri, in Commentario a num. 88 sæpe laudati verba esse affirmat. Urbs Aginnum, inquit, super omnes urbes Aquitanicæ multis olim Sanctorum patrociniiis illustris emicuit, quibus pene omnibus temporum processu, ignoto, quo nescio, suo peccato, viduata remansit, partim vi, partim furto sublatis. Invenies Aquitanicæ viator, quod ipse experimento comperi, diversis in locis, qui tibi dicant: hoc est corpus illius martyris ab Aginno translatum; hic illius virginis vel confessoris, vel tanta portio illius Sancti, quorum unus Phœbadius habetur Petragoras allatus.

m Fieri quidem potuit; ut de transferendis ad cœnobium suum nonnullis S. Fidis reliquiis Conchenses aliqui divinitus moniti fuerint; at certe a Deo non fuit fraudulenter ille modus, quo sanctæ Martyris corpus Aginno Conchas delatum fuit, uti infra narrabitur. Ceterum Sanctorum reliquias furto auferre, non nefas, sed pium opus tunc temporis monachi quidam, at plus æquo simpliciores, sibi in animum inducebant.

n Conchense monasterium situm est in diœcesi Rhutenensi inter fluvios Oltum et Avarionem, distatque Segoduno seu urbe Rhutena sex fere leucis Gallix communibus Septentrionem versus; rivulus, cui in diplomate Ludovici Pii tom. I Gal. Christ. auctæ col. 236 Dorduni, vulgo Dordogne, nomen est, montis seu collis, cujus clio ad Septentrionem Conchense monasterium impositum est, radices alluit, uti in Tabula Geographica Albiensis provinciæ ecclesiasticæ eodem tom. I Galliæ Christianæ auctæ ante pag. 4 videre licet. Teste Cointio in Annal. Ecclesiast. Franc. ad annum 812, num. 33, in plerisque chartis, ad Conchense monasterium spectantibus, commendatur locus ille sacer sanctæ Dei ecclesiæ, qui est situs in pago Ruthenico, in vicaria Farracense, super alveum Dordonis, fundatus in honore Domini nostri Jesu Christi, seu sanctæ Mariæ Virginis, et sancti Petri, principis Apostolorum nec non et clavigeri, ubi sanctus Vincentius et sancta Fides consistunt, nempe, postquam anno 886 vel

A vel 887 Arinidus monachus S. Fidis corpus eo attulisset, de quo vide, quæ diximus in *Comm. a num. 45 et infra litt. ce.*

o De Conchensis cœnobii exordiis hæc tom. I Gallie Christianæ auctæ col. 235 refert Dionysius Sammarthanus: Hujus monasterii exordia, si ejus Chronico fas est credere, referenda sunt saltem ad annum 371, quo mille monachi ab idolorum cultoribus, vel potius ab Gothis Arianis, interfecti dicuntur. Tunc ex eodem Chronico destructum est monasterium; sed Chlodoveus Magnus pergens adversus Alaricum, Gothorum regem, illud restauravit et munivit; posteaque sub Regula S. Benedicti cœpit florere. Iterum tamen evertitur anno circiter 530 in Saracenorum incursione, qui et monachos occiderunt, et chartas omnes abstulerunt, aut consumpserunt flammis. Iterum vero e ruinis excitatur a Pipino rege, qui accersivit Dado-nem, miræ sanctitatis virum. Hic monachorum congregationem apud Conchas instituit, quibus ex ærario regio necessaria suppeditabatur. Carolus Magnus multis donis e privilegiis Conchas ditavit, uti Ludovicus Pius, et Pipinus Aquitanie rex. Verum hæc omnia, quæ ex Conchensi Chronico hausta videntur, non æque certa habet laudatus Sammarthanus, ut contra Conchense cœnobium paulo ante Ludovicum Pium non restauratum, sed primum conditum fuisse, potius adstruat, atque ex præfati imperatoris diplomate probare nitatur. Fieri tamen potuit, ut ante Saracenorum irruptionem Conchense cœnobium existeret, eoque ab iis in una ex prioribus incursionibus funditus subtrato, Christiani deinde, cum in devastata circumcirca regione adhuc aptior locus se non offerret, permodicum illic construxerint oratorium, uti Ludovici Pii diploma tradit, quod dein ab hoc principe, uti Ermoldus Nigellus, num. 38 in Commentario laudatus, scribit, in monasterium erectum fuit.

p Dado vir religiosus, inquit citatus Sammarthanus col. 237, sanctitate conspicuus, propriis manibus locum, dictum CONCHAS, mundavit, stirpavitque, ut ibi contemplationi vacaret. Sed ad eum accessit Madraldus, et post ipsum plurimi, quos odor et fama sanctitatis attraxerat; utque paulatim congregatio crevit, ecclesiam ibidem in honore Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi construxerunt. Tunc Dado, quietis et solitudinis studiosissimus, remotiorem locum, qui dicitur GRANDEVABRUM, petiit, designato prius Medraldo, qui ut abbas nascenti congregationi præesset.

q Non habeo aliunde, quibus integram hanc anonymi narrationem confirmem. Id tamen ex diplomate Ludovici Pii, citata col. 236 edito, indubium est, Conchense cœnobium multis bonis ab eo auctum et in tutelam ejus receptum fuisse. Porro desinit hic in apographo nostro cap. secundum.

r Vide Annotata hic lit. m.

s Varie hoc nomen scriptum invenitur. Alibi Aronidus, alibi Arinidus vocatur. Consule, quæ de callidissimo hoc viro, deque patrato ab eo furto diximus in Commentario num. 38.

t Theophanie dies, idem qui Epiphaniæ, celebraturque die 6 Januarii. Varia de hoc festo fuisse juxta ac erudite disputata vide apud Benedictum P.P. XIV lib. de D. N. Jesu Christi Matrisque ejus festis parte 1, num. 26 et seqq.

u Sitam in suburbio Aginensi fuisse S. Fidis ecclesiam, docuimus etiam in Commentario num. 33 et seq. Ceterum in apographo nostro hic clau-

ditur metricæ hujus lucubrationis caput tertium.

x Wasconia, seu potius Vasconia, sic dicta est a Vasconibus, Hispaniæ populis, trans Pyrenæos antea degentibus, qui a regibus Visigothorum bel-lis exagitati, quod imperata facere, situ locorum confisi, nolebant, crebro sese effulere in Novem-populanam et, occasione bellorum civilium inter Francos usi, paulatim ibi sedem cepere, totamque tandem obtinere, uti scribit Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum pag. 381. Est autem Vasconia sila inter Oceanum Aquitanicum, Garumnam fluvium et Pyrenæos montes, uti apud Bau-drandum aliosque videre licet. Oportet itaque, ut, qui Arinidum insequi in mandatis habebant, mente capti fuerint, dum Garumnam fluvium transierunt, itaque in Vasconiam properarunt; dum oppositæ viæ, quæ per Cadurcos Conchas ducit, insistere debuissent. Id nutu Dei factum fuisse, scribit alter anonymus Translationis au-ctor, penes quem fides sit.

y Albencam, seu Galliee l'Albenque, vicum medio itinere inter Aginnum et Conchas situm, reperio in mappa geographica Aquitanie apud Blaevium, utrinque distantem quindecim fere leucis Gallicis, estque, ni fallor, locus, qui ab ano-nymo nostro indicatur, et ubi sub arbore sedens Arinidus defessus, ab Aginensibus, seu quod alienam vestem induisset, seu quod ab iis interro-gatus, statim, ne agnosceretur, vultum ad terram convertisset, minime agnitus fuit.

z Discrepare hic videtur anonymus metricus ab altero. Hic Aginenses equites Cadurcum ur-bem, noster Conchas properasse scribit, ut, si eo delatum jam fuisset S. Fidis corpus, illud vendi-carent: verum utroque eos divertisse, facile intel-lectu est; primo quidem Cadurcum, ac dein, cum nulla hic quæsitæ pignoris indicia invenirent, Conchas sese contulerint, unde, re infecta, Agin-num repeterunt.

aa Figiacum, quo Arinidus se statim contulit, quandoque Fiacum dictum, est monasterium Or-dinis S. Benedicti antiquum et illustre in diocesi et pago Caturcensi ad Sellam annem, qui in-fluit in Olitim (le Lot) non longe a Divona Cadurcorum, situmque est versus Orientem; ubi propter celebre hoc cœnobium populorum fre-quentia condendæ urbis non ignobilis occasio-nem præbuit. Ita tom. I Gallie Christianæ auctæ col. 471. An vero a Pipino Seniore, patre Ca-roli Magni, an contra a Pipino Juniore, Aquitaniæ rege, conditum fuerit, hujus loci non est definire.

bb Figiacenses, qui se dicunt fundatos a Pipino Seniore, negant, se Conchensibus ab exordio fuisse subjectos, inquit Sammarthanus laudatus tom. I Gallie Christ. auctæ col. 235. Contra Conchenses, jactatum a Figiacensibus pri- vilegium Pipini, quo Figiaco cœnobium Conchense tamquam membrum suo capiti unitur et subjicitur, ... adulterinum putant, contendunt-que, Figiacum a Pipino, rege Aquitanie, funda-tum fuisse, ut perpetuo sub abbatis Conchensis jure permaneret; ideoque illud voluit appellari NOVAS CONCHAS. Ita rursus laudatus Sammartha-nus col. 238, qui in Instrumentis Rhutenensis ecclesie pag. 52, col. 2 chartam exhibet, qua Conchensium de hac re opinio nostrique anonymi assertio non parum stabiluntur. Plura de his vide laudato tom. Gallie Christianæ et tom. II Annal. Bened. a pag. 401. Porro in apographo nostro desinit hic caput 4.

cc Cum Figiacum novem circiter leucis com-munibus

AUCTOR
ANONYMO.

AUCTORE
ANONYMO.

munibus Gallicis a Conchensi canobio distet, potuit inde Arinidus uno die Conchas perventire, una cum ablato S. Fidis corpore.

dd Vide, quæ ea de re in Commentario diximus num. 39 et 46.

ee De tempore hujus translationis, deque hoc Carolo Minore vide disputata a num. 40. Ceterum non est, quod contra fixam a nobis hujus translationis epocham objiciantur verba Mabillonii tom. II Annal. Benedict. pag. 401, ubi cum dixisset, Conchense monasterium existisse anno vigesimo primo Ludovici, tum Aquitanorum regis, id est, anno octingentesimo primo, mox subdit: In plerisque chartis ejus loci, quas Cointius vidit, situs dicitur in pago Ruthenico... fundatus in honore Domini nostri Jesu Christi et sanctæ Mariæ Virginis, ac sancti Petri, Apostolorum principis, ubi SANCTUS VINCENTIUS, MARTYR AGINNENSIS, ET SANCTA FIDES REQUIESCUNT, unde monasterium S. Fidis non raro appellatur. Etenim, tametsi verissimum sit, post translatas ad Conchense canobium S. Fidis reliquias, illud passim sub nomine S. Fidis venisse, nusquam tamen seu Cointius, seu Mabillonius chartam aliquam produxit, ex qua liqueat, ante annum Christi 886 vel 887 hoc ei nomen fuisse inditum.

ff Consule Commentarium num. 39 et 46.

TRANSLATIO ALTERA

S. FIDIS VIRG. ET MART.

AD MONASTERIUM CONCHENSE,

Auctore anonymo a.

Ex veteri Ms. reginæ Sueciæ
in pergamento, signato
num. 744.

PROLOGUS.

C
Anonymus,
licet inter
Sanctorum
biographos

Magnificus et perpes Rex cælorum, sicut ante mundi exordium Patris inextricabilis sapientiæ monarchia solus omnium creaturarum finem una cum initio, dum adhuc non essent, mirifice prospexit, non secus Christos b suos posthæc futuros elegit, qui propositum sanctitatis a primis cunabulis assumpsere, qui et sola theoricæ interioris hominis oculo intuentes, adeo privilegio fidei præpolluere et in constantia agonis incepti fixi persistere, ut tyrannica jussa gentiliumque vafra lenocinia insuperque omnia tormentorum genera aspernantes, ad idola vana et damnosa a cervicosis persecutoribus, mortem minitantes, inflecti blande asperere nequiverere; sed potius pro nomine Jesu, propugnatoris eorum, agonistæ d fortissimi in hujus peregrinationis prælio perseveravere, et cum insigni trophæo ad patriam redeuntes, militiæ peractæ bravia a Domino suo receperunt. Quorum victoria mentio ut penes terrigenas, veluti cœlicolas, solemnem constaret, pari providentia idem mirabilis Dispositor, exordii expers, succiduos fideles, librariosque Philochristos e deesse renuit,

qui eorum egregium triumphum et palmam D martyrii, sive miracula, litteris traderent, quas sequacibus suis ad themata f recte vivendi et prærogativam doctrinæ reliquerunt.

2 Inter quos tam præclari negotii viros unus quidem ego ex modernis g rudis, omniumque infimus, nec in numero tantorum scilicet habendus, et, licet nullius sophismatis stemate vel virore fulcitus h, tamen benevolentia profusius, quam possibilitatis gratia, coactus, unius Christi virginis martyrisque, nomine Fidei, quæ etiam tam opere, quam vocamine Fidei nobilis *, translationem stilo prætitulare præsumo: et ne forte aridioris ingenii culpa attrita attonitus i, paulo tardius accedo, verumtamen, opitulatione contemplativa aspirante, pro viribus ordiendo scribere eandem aggrediar; pro viribus, inquam, non ad comparationem, utpote illustrium, qui trigeri k immani in pelagus voluminum tam innumerabilem, carbasis sinuosus flatibus Austri extensis, in altum tanti freti protendere non metuunt, quos nec Borææ effleri spiramina, execrabiliter flantia, infestant, nec minaces fluctus tumidi maris terrificant.

3 Sed quo animus tendit rapido ventorum cursu, ut velox sagitta l celemata m exercendo antevolans? Quin imo parvo lembulo n littus contis tangens, velis carens, proprioque sudore navalis remigans, minores undas tutius sulco, sicque paulatim prodeundo ad jam prædestinatam metam, tum demum fatigatus quandoque perstringo o. Itidem hic Opus lector artificiosum ne quærites, non facietæ urbanitatis locutionem, non rhetorum eloquentiæ profunditatem, sed arctius vacillantis ingenii paupertatem adesse cognoscas, qui, ut superius prætexui, amplius benignitatis quam auctoritatis causa, exercitio huic implicitus *. Præter hæc tamen, summo cooperante Opifice, ipsaque Dei pietate magistra, opemque roante, ad vota spontanea pervenire usque desidero, eaque persolvere, prout pollicitus sum, non recusabo.

ANNOTATA.

a Consule, quæ de hujus anonymi ætate et fide disputarimus in Commentario a num. 34.

b Uncetos seu chrismate salutis in Baptismo, seu Chrismate Confirmationis, ac, ut verbo uno dicam, Christianos anonymus hic significat.

c Videtur anonymus hac voce indicare voluisse res divinas, factasse a Deo mysteriorum revelationes; quo sensu tamen hanc vocem alibi non reperi.

d Id est, pugiles seu athletæ pro Christi nomine. Eadem voce utitur Arnobius in Psalmum 93: Quæso te, agonista fortissime, indica mihi, quo ordine hostium impetus evasisti.

e Seu Christi amantes scriptores, qui martyrum certamina litteris commendarent.

f Thema hic pro norma seu exemplo sumitur.

g Cum hic auctor post annum Christi 1020, uti num. 35 in Commentario diximus, Opus suum conscripsisse videatur, modernum Martyrii S. Fidis scriptorem merito sese vocavit.

h Sophisma hic pro rhetorica et elegantiori dictione, stema vero pro schemate, fulcitus autem, antiquatum participium, pro fultus adhiberi videntur. Sic apud S. Augustinum lib. 11 de Doctrina Christiana sermo, non captiosus, sed tamen abundantius, quam gravitatem decet, ornamenta consectans, sophisticus dicitur. Videas quoque apud

D
fse minimum
et indiscertum
esse, sciat.g
h

* supple fuit

i

k

E

tamen Trans-
lationem
S. Fidis rudi
stilo scribere
aggreditur.

l m

n

o

* forte suppl.
fui

F